

45275 A.D. - Hart
Študijska knjižnica v Mariboru

Št.

2224. *dupl.*

Rimska božja pot

in

Slovenski romarji.

Spisal

Kanonik dr. Ivan Križanič.

Maribor 1888.

Založil pisatelj. — Tiskala tiskarna sv. Cirila.

Rimska božja pot

in

slovenski romarji.

Spisal
kanonik Dr. Ivan Križanič.

Ponatis iz „Slovenskega Gospodarja“.

MARIBOR 1888.

Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

45275

MARIBOR 1988

Rimska božja pot

in

slovenski romarji.

Sem že zopet na poti! in menda sem nekaterim čitalcem „Slov. Gospodarja“ že tudi na poti, ker imam v Gospodarju zmiraj zadnjo besedo — na zadnji strani namreč.

V Mariboru je nas romarje na kolodvor spremljalo veliko gospode. Naš miš. knezo-škof, ki so svojega prečast. gosta, celovškega škofa, tudi romarja, spremili na kolodvor, so nam dali sveti blagoslov, in blagoslov božji je nas malo-srčne osrčil, da smo se veseli podali na pot.

Kedar se človek podaja na daljno pot se mu vsiljajo resne misli. „Popotovanje, bratje, je naše življenje“, pravi slov. pesen. Podam se na dolgo pot, ali se bom pa vrnil, to vé le — Gospod. To je menda moja zadnja daljna pot. Potem še me čaka pot v tisto deželo, iz katere nazaj poti ni, pa tudi ne bom silil nazaj, ker Slomšek poje:

„V taisto deželo trpljenje ne zna,
Le tamkaj je pravo veselje doma“.

Zjutraj ob osmih (9 aprila) zasedlamo železnega konja in ga poženemo naravnost na jug. Naj mrha vozi, saj ga dostikrat napajamo.

Ko na dravskem mostu pogledam skozi okno, vidim sv. Petra in nad sv. Petrom cerkev Matere božje na Gori. Kedaj pa še bomo pri Mariji v Loreti, in na grobu sv. Petra v Rimu?

Šest nas sedi v enem kupeji. Dva nosita brade, štirje smo gladkega lica. Trije smo slovenske krvi, a trije so Nemci, pa se dobro imamo, ker smo katoliški kristjani. Vseh štajarskih slovenskih romarjev nas je 37. Duhovni romarji so čč. gg : Ermenec Fr., župnik v Lučah, Janžek Eduard župnik v Rimskih toplicah, Kitak Fr., provizor pri sv. Ožbald, Kozinc Jan., kaplan v Slatini, Kragl M., župnik na Polji, Kralj Jož, župnik v Puščavi, dr. Iv. Križanič, kanonik v Mariboru, Kukovec Jan., župnik v Hartmannsdorfu, mil. knez in škof ljubljanski Jakob Missia, Anton Missia, župnik v pokoji, Pintarič Fr., mestni župnik v Radgoni. Selevšek Rih, kaplan v Marija-Celu, Lorber Er., kapitular iz Admonta, Potočnik Ant., mestni kaplan v Slov. Bistrici, Skuhala Peter, župnik pri Veliki Nedelji, Sorglechner Jož., župnik v Cirkovicah, Tomažič M., župnik v Gomilici, Venedig Vil., župnik v Središči, Burcar Mat., župnik v Rušah. Posvetni so: Arnuž Liza. Fak Zefa in Ana Janežič iz Maribora, Gubenšek Jak., pos. v Prevorji, Jurič Fr., frater pri sv. Trojici, Kaiser Martin, mestjan v Ptuji, s svojo soprogo Jozefo, Klanjšek Val. pos. v Vojniku, Kropelj Ant., škof. sluga v Mariboru, Lešnik Val, hišnik iz Ptuja, Lor Marija iz Celja, Pra-

ter Marija iz Maribora, Bauman Jan., oskrbnik iz Vindenave, Vojsk Ant., organist od sv. Lovrenca, Meklav Ant, kmet. sin iz Pake, Logar, Mecesnik in Šturm. posestniki iz Solčave. Vseh Slovencev pa nas je bilo nad dve sto.

V Zidanem mostu smo obedovali; jeli smo, kar smo dobili, a ne, kar smo naročili.

Okoli poldneva smo bili že v Ljubljani, kjer se nam je pridružilo kakih 100 kranjskih romarjev. Na čelu jim je bil prečastni vladika dr. Missia. Slišal sem, kako je nek visok uradnik na kolodvoru očitno knezoškofa prosil, da naj prinesó za njega in njegovo rodbino blagoslova sv. Očeta.

V Gorici je zopet več ko sto romarjev — Slovencev in Lahov — stopilo na voz. Zdaj se nam pa spači železni konj, rekoč: toliko ljudstva jaz sam ne morem več vleči. Tedaj pa mu dobimo tovariša, in oba sta zdaj z nami na jug kar letela.

Unkraj Nabrezine zagledamo morje. Pri oknih je bila glava pri glavi, ker mnogo romarjev morja še ni videlo. Mi pa, ki smo že morja vajeni, mirno obsedimo.

Zvečer ob osmih smo laško mejo prekorčili.

Po časih nastaja večer in tema in občudovali smo krasno ponočno južno nebo, katero je že toliko pesnikov navdušilo. Potem si vsak pripravi na vozu gnjezdo, kako se je pač dalo, in vsak v svoj kot riva glavo. Če si hotel kaj izvedeti od svojih tovarišev, nobeden ti ni več odgovoril, ampak vsi so začeli teže in teže dihati, kakor bi železnima konjema vleči pomagali. Vlaku nas je tako lepo zibal, kakor bi nas

v zibeli imel, in kmalu tudi meni mine zavest, da nisem več vedel, kje da sem.

Pri Benetkah smo drugokrat gledali morje, a potem smo se vozili daleko od morja, in šele, ko se prespim, smo v mestu Rimini zopet prileteli do morskih obalov.

Najhujše na potovanji je, da se zjutraj ne moreš umiti. Od petih do devetih smo se vozili tik morja, a nismo imeli toliko vode, da bi si človek malo zaspane oči izpral. Zato pa se je solnce tem lepše umilo, in ko je vzdigalo iz morja svoj zlato-svitli obraz in je pokazalo svojo debelo glavo iz kopeli, smo kar občudovali njegove dolge rumene lasé in smo se sramovali, da smo neumiti in brez glavnika.

Ribiči so mreže umivali. Bila je podoba, da so celo noč lovili, pa nič ulovili. Ribstvo je trd kruh, ribiči so do pojasa in do glave hodili po mrzli vodi. Ženke so na obalu sedele in so menda v svojih pleterkah zajutrek za ribiče hranile. Njihovi mali tolkači se že tudi daleč v morje upajo, in tako se rano pozna, kar meni mornar biti.

Ob devetih prisopihamo v Ankono. Mesto ima imenitno luko za italijansko brodovje. Luko bi človek mogel tudi imenovati „pribežališče ladij“. Toda mi iščemo drugo pribižališče in se tedaj ne vtegnemo v Ankoni muditi. Mi iščemo Marijo, pribižališče grešnikov in zato hitimo, kakor najbolj moremo — v Loreto.

Za pol ure že se pripeljemo pod breg in veseli gledamo na breg mestice Loreto, ki je od postaje Loreto pol ure oddaljeno. Dasiravno je na postaji mrgolelo umazanih in pokvečenih koleseljnov, ki bi nas radi zapeljali na breg, se

vendar odločim peš iti v mestice, da se nekoliko prehodim in si spretegnem zaspane ude. Toda celi roj beračev me obsiplje — na Laškem vse berači, in ker nisem gleštal niti beliča laškega drobiža, stopim z nekim prijateljem na voz. To vam je bila strašna kučija! Kmet, ki je že tri kmetije zapil, pri nas nima tako blatnega in razklopotanega koleseljna. Vprežen je bil osel.

Avanti, le naprej! Toda dolgo je trajalo, pred ko je kočijaš osla pripravil, da je prestopil. Pa kočijaš ni vsedel na voz, ampak je kraj voza letel in z debelo leskovico je tako neusmiljeno tepel ubogo mrcino, da je vsakokrat počilo, kakor bi ga s peračo mahnil. Ko pa bitje ni nič izdalo, začne kočijaš kričati, kakor bi Turki prihajali in krik osla toliko prestraši, da je poskusil en par krati skočiti, a zopet je drobno korakal, kakor kaka gizdava gospodična, ki od same lepote ne vê, kako bi stopila. Sred mestica pa prednja os sprašči in voz se nagne na mojo stran in zdaj bi bil ležal v prahu na ulici, da ne bi prihitela močna Lahinja na pomoč, ki je voz toliko podržala, da sem se izdeval.

Nič ne reci, tolaži me tovariš, če sva se slabo vozila, bova pa zato debelo plačala.

Kakor roja, ki se za človekom vsiplje, sva se zdaj komaj vtegnila beračev otepati.

„Sveta hišica“ stoji sredi prostorne, lepo zidane cerkve. Da me je srce tiralo naravnost v tisto hišico, v kateri so nekđaj Jezus, Marija in sv. Jožef v Nazaretu živeli, to si pač lahko mislite. Ko se stlačim v kapelico, padem na kolena in pozdravim Marijo: Zdrava Marija,

milosti polna, Gospod je s teboj! Prvo-krat jo je nekdanj nadangelj Gabriel v tej hišici ravno s temi besedami pozdravil. In zdaj koliko zvonov po celem voljnem svetu vsak dan „Zdrava Marijo“ odpoje, in koliko „Češčena Marij“ zmoli ves krščanski svet den za dnem! Bog je kedaj Abrahamu djal: „Poglej nebo in preštej zvezde, če jih moreš: toliko bo tvojega zaroda“. Prav toliko je zdaj Marijinega zaroda. — Marijinih otrok.

Ker so romarji že preveč v nemar po meni hodili, vstanem in grem v žagrad čakati na sv. mešo. Naši redarji so modro vkrenili, in že pojdoč so koeke odločile, po kateri vrsti, da bomo meševali: drugači bi se menda res stepli, ker nas je bilo veliko nad sto duhovnikov. Meni je bila sreča mila. Že tretji sem meševal pri velikem altarlju, dokler je veliko gospodov še ob štirih in petih popoldne meševalo. Užalilo me je, da pri tej sloviti cerkvi ni pravega reda, kar je pobožnost jako motilo. Po mojih mislih pri tej cerkvi ni zdrave glave, ni pravega gospodarja, zato pa vsak dela, kar se mu ljubi. Vse naj se pošteno in po redu godi! Nestrpljivo za naše oči je tudi, da tam duhovniku alba sega le do kolena. Po sv. meši mi prijatelj reče: Da bi se ti danes videl pred altarljem, kakšen si vendar bil!

Ko se romarji popoldne po mestu razidejo, hitim jaz občudovati svete hišice. Stene od znotraj so še prvotne, bolj črne, na mestih ometane, na mestih pa že gole. Zunaj je hišica z dragim marmorjem obzidana. Stara streha in kar je bilo lesenega pri hišici, je pokopano pod altarljem. Zdaj je obok zidan in hišica je neko-

liko vzdignjena, da ima prekrasni altar tudi dostojno visokost. Poljubovali smo za altarjem molitveni stol Marijin; omara Marijina je skrita tik altarja v lepi. novi omari. Radostno smo gledali troje skledic, katere so sv. rodbini pri obedu služile, in smo devali v nje spominke, da nam jih je duhovnik blagoslovil. Drago okinčana podoba Marije s Sinekom na altarji je izrezana iz cedrovega lesa; obraza sta po starosti očrnela. Na severni strani zunaj je v marmor vsekani napis:

Druga svetišča postavljali so

Naši očetje po svetu okrog,

Toti tempelj svetejši je,

Angelji so ga postavili, Mati in Bog.

Cerkev ima bogato zakladnico, v kateri kraj stên stojijo visoke omare, ki segajo gori do stropa, ki so vse založene z različnimi zakladi in darovi. Dosti časa sem trebal, da sem jih enkrat površno pogledal, kdo bi jih tedaj vtegnil popisati? Mene sta zanimala zlasti dva zaklada, in sicer krona in žezlo švedske kraljice Kristine, duhovite hčeri luteranskega kralja Gustava Adolfa, ki je l. 1655 slovesno prestopila v kat. cerkev, ter ob enem kraljevsko krono odložila in darovala Mariji v Loreti, ker bi kraljice katoličanke švedski mogotci na prestolu več ne trpeli. Človek bi rekel da jej je Marija v nebesih že lepšo krono povrnila. Še bolj čuden je dar nekega ribiča iz jutrove dežele. Ribič je iskal bisere na dnú morja, pa ni bil kaj srečen. Stori tedaj obljubo, da prvi biser, katerega najde, hoče v Loreti Mariji darovati. Še tisti den vлови veliki biser, na katerem se lepo vidi podoba Marije in Jezušeka.

Še lepša je podoba božja na dnú našega srca; Bog ne daj nje umazati ali oskruniti.

Ob štirih so imeli tamošnji duhovniki slovesne latinske večernice. Vse jim je šlo tako naglo od rok in raz jezika, da skorej ni bilo spodobno. Mogoče vendar, da krivo sodim; laška kri je pač bolj vroča in se hitreje pretaka, kakor naša. Ostudno se je obnašal moški pevec na shodih, ki je prvi glas pel. Kako je sukal glavo in oči preobračal, in si zraven celo cerkvo spregledal, ali ga ljudje kaj občudujejo ali ne. Navadno tudi pri nas kaka gizdava deklinale na koru kokodaka, a doli v cerkvi ne more in noče ziniti. Na koru naj žveglje pojejo, deklinalne pa v cerkvi. Na kor deklin ni treba vabiti. — Basta!

Pred večernicami je bila laška in potem tudi nemška pridiga. Zdaj po večernicah pa so slovenski romarji, zlasti tisti iz Gorice, mene nagovorili, da bi tudi slovenski zapridigal. Kar človek rad stori, na to ga pač lahko pregovorijo. Sicer sem se bal, da se mi bode beseda zapletala, ker je bilo srce prepolno, toda pridigarju Bog pomaga. Da-si je bilo srce jako razburjeno, vendar ko beseda začne teči, precej nastane v prsih mojih velika tihota.

Govoril sem pa tako-le:

„Poveljučuj moja duša Gospoda, in raduj se moj duh v Bogu, Izveličarju svojem!“ Veste, preljubi slov. romarji, kje se je ta pesen prvokrat pela? Glejte, v tej sveti hišici je ta visoka pesen brž ko ne prvokrat zadonela, presv. Devica sama jo je zapela, ko jej je angelj Gabriel prinesel veseli glas, da bode Mati božja postala. Tudi naša srca danes radosti poskakujejo in tudi

moja duša bi najrajše veselo zapela: „Poveličuj moja duša Gospoda!“ ker danes gledajo naše oči hišico, v kateri je Beseda božja človek postala, da bi nas odrešila in izvelicala.

Toda, kako zdaj sv. hišica tukaj sredi laške dežele stoji, dokler je Marija vendar bila v sv. deželi in sicer v Nazaretu doma? Poslušajte čudno zgodbo sv. hišice. Rimski cesar Vespazijan je porušil mesto Nazaret. Še le sv. cesarica Helena jo je poiskala in tudi našla pod razvalinami, in sicer nepoškodovano, in jo je spoznala po čudodelni Marijini podobi, ki še se zdaj tukaj na altarju časti. Helena je nad hišico postavila prelepo cerkev. Ko prihrujejo divji Saraceni, turski rod, v sv. deželo, je bila hišica zopet v nevarnosti, da jo neverniki oskrunijo. Zato jo angelji naložijo na svoje rame in jo prenesejo v drugo deželo. Veste, ljubi slov. romarji, kam so jo preselili? Na slovenska tla, veselite se! na našo slovensko stran. V Tersat pri Reki, na visoki in veseli grič, s katerega je lep razgled na morje, so jo prenesli. To se je zgodilo 10. maja 1291. Od vseh krajev se je slov. ljudstvo shajalo pozdravljat Matero božje. Toda že za tri leta in sedem mesecev angelji hišico zopet preselijo, in sicer sem-le na ta visoki hrib, ki gleda daleč tje po morji.

O ljuba mati Marija, kako daleč smo pač bežali za teboj slov. romarji, in s silo le smo te došli. O sv. hišica, zakaj si nas vendar zapustila, o presladka Devica, zakaj si od nas odšla? Dragi slov. romarji, na to vprašanje vam pač ne vem veselega odgovora. Skorej gotovo, da so naši grehi to zakrivili. Toda zdaj,

ko smo te tukaj zopet našli, o Marija, te ponižno prosimo odpuščenja: o ne zavrzi svojih slovenskih otrok, ampak zopet se milostno oglej na nas!

1. Sv. hišica je borna, revna hišica, kakor vidimo. vendar je presrečna hišica, katero vsak videti želi, in tudi mi smo preveseli, da jo gledamo. In zakaj je tako srečna tota hišica? Zato, ker je bil ljubi Jezus v njej doma, Marija v njej gospá in sv. Jožef gospodar.

Tudi človek je revna stvar. Že David, ki je bil sicer mogočni kralj, toži: „Kaj je človek, da se ga spominjaš, in sin človeka, da ga obiskuješ?“ Vsi preroki živo popisujejo človeka — siromaka. Človek je kakor „juterna rosa, ki na zemljo pade“ in jo zemlja popije, ali je kakor „jutranja megla, ki zgine“ in jej nikjer ni več sledú na nebu. Prerok Izaija primerja človeka tudi „kapljici, ki na vedru obvisi“ in se kmalu posuši, in kralj David piše: „da je človek, kakor cvetlica na polji; veter potegne po njej, in ne pozna se več mesto, kjer je cvetela“. In človek sam občuti svojo slabost, in tudi mi spoznamo svojo revnost, zato smo pa šli na božjo pot iskat božje milosti in pomoči Device mogočne — Marije pomočnice!

Dasiravno pa je človek ubog in siromak, vendar je presrečen, ako Jezus v njegovem srcu stanuje; tedaj je človek pravi, živi tempelj božji: „Ali ne veste, da ste tempelj božji, in da Duh božji v njem prebiva“; njegovo srce je tako rekoč tudi sveta hišica: „tempelj božji je svet, in to ste vi“. Jezus sam na glas blagruje Caheja, ko se je spokoril, rekoč: „Danes je tej hiši zveličanje došlo, ker tudi on je zdaj sin

Abrahamov.“ Več kakor sin Abrahamov, božji otrok je človek, kedar je v milosti božji. „Poglejte, kako ljubezen nam je skazal Oče, da se otroci božji imenujemo in smo“. O ko bi vendar milost božjo prav visoko cenili, in je nikdar več ne zgubili. „Hrani kar imaš, da ti nihče venca ne vzame.“ O Marija, mati milosti in našega življenja sladkost, prosi za nas!

2. Tudi naš slovenski narod je bolj vbog in boren kakor bogat, in zato nas naši sosedi radi prezirajo in se nad nas povzdigujejo. Naš slovenski dom ni velika palača, ampak je bolj podoben majhni hišici.

Toda eno srečo ima slov. narod, to srečo namreč, da je vseskozi katolišk narod; kar nas je, smo vsi otroci sv. matere katoliške cerkve. Malo narodov na svetu je tako srečnih, lahko jih na prste prešteješ. In eno čast ima slovensko ljudstvo, da ga imenujejo pobožno slovensko ljudstvo. Dasi tedaj ni obširna naša domovina, je vendar preimeditna, ker je v njej zakopan zaklad sv. vere, in dasiravno je boren naš narod, pa je presrečen, zakaj „srečno ljudstvo, čegar Bog je Gospod, ljudstvo, katerega si je Bog v delež izvolil“. Kakor je ta sv. hišica borna, pa je častitljiva, ker je Sin božji v njej prebival, tako je imeniten naš narod, dokler smo božje ljudstvo.

Če pogledamo sv. hišico, zapazimo tu in tam že golo steno, in na mestih se zid že tudi ruši. Moram povedati in ne smem zamolčati, da se vidijo tudi na našem slov. domu semtertje razpokline. Zlasti dve razpoklini naj omenim, ki ste na kvar lepemu licu slovenskega doma.

Prva razpoklina, ki se kaže na naši hiši, je kakih dvajsti tisuč prekmurskih Slovencev na ogerski strani, katerim so svoje dni vsilili luteransko vero. O Marija, mi molimo danes za vse Slovence, da si jim mila, a vendar te posebno prosimo za tote nesrečne naše brate, da jim pri tvojem božjem Sinu milost izprosiš, da jim na skorem zasije luč sv. vere. Toda ta razpoklina ravno nevarna ni, dasi naše oči jako boli, večja nevarnost našemu domu od druge strani preti.

Drugo razpoklino v našem domu povzročujejo naši liberalni Slovenci. Časih je ta razpoklina že prav nevarno zazijala. Naši liberalci so tem nevarnejši, ker trdijo, da so sicer tudi dobri kristjani, dokler vendar krščanske dolžnosti zanemarjajo in marsikaj počenjajo, kar pobožno slovensko ljudstvo pohujšati in med nami razpor zatoriti zamore. O Marija, mogočna Devica, izprosi našemu milemu narodu milost, da se nad njim izpolni beseda preroka: „Jaz bom spet zazidal razpokline njegovih zidov“. Suknja Jezusova, katero si mu ti, o Mati, stkala, je bila scela — brez šiva, in nikdo, niti njegovi sovražniki, se niso upali je razdirati. Hudobna roka bi vsakako tudi bila, ki bi se upala edinnost katoliškega našega naroda razmikati. Da bi vendar dobili Duha zastopnosti: „da pravični iz vere živi“ in ne iz narodnosti, in da vera narodnosti ne kali, ampak na pravega katoličana se kakor Bog, tako tudi dom in cesar slobodno zaneseta. Vsa narodnost pa, ki ne stoji na trdni podlagi verskega prepričanja, je omahljiva in sebična, mi nič za njo ne damo!

Če bode naš narod zopet vseskozi veren

in pobožen, in ako bode vsak Slovenec ne samo sin matere Slave, ampak tudi otrok božji, o potem bode tudi Marija rada med nami doma, potem bi se precej z nami vrnila. O Marija, pridi vendar k nam nazaj na našo slovensko stran! O ko bi Ti vedela, koliko tvojih pesni se po naši slovenski domovini razlega, koliko rožnih vencev ti naši Slovenci vsak dan zvežejo, kako se tvoje podobe in tvoji altarji kinčajo, kako so pri nas goste tvoje cerkve in zlasti romarske tvoje cerkve čestokrat natlačene vernega slov. ljudstva, gotovo bi k nam nazaj prišla. O pridi vendar, mi ne bomo tvojega božjega Sina in tebe več žalili!

Čudna reč! „Sveta hišica“ je v Nazaretu stala kraj morja Genezaret. V Tersatu je gledala doli na morje, in tudi tukaj iz Lorete vidimo široko morje. Kaj le to pomeni?

„Velika, kakor morje je tvoja žalost“. Morje nas svari, naj bi več ne grešili, in Marije Matere več ne žalostili, ker je že itak velika kakor morje žalost njena. Mi slovenski romarji ti obljubimo, da te odslej ne bomo več žalili — tedaj pa le pridi zopet k nam. Amen.

V Loreti me je vedno čarala misel, da bode „sveta hišica“ skorej k nam nazaj prišla. Kar pač srce poželuje, človek rad veruje.

Ljubka domača pobožnost je bila, ko smo se Slovenci pred odhodom še enkrat v sveti hišici zbrali, kjer je nek kmetiški človek na naše namene ne vem, koliko očenašev zmolil.

Ko pridem doli po bregu na železnico, sem občudoval veliko potrpežljivost železniškega uradnika. Ravno so vozove prevažali, da bi jih za nas lepo vredili in tedaj niso smeli romarji

precej stopiti na vozove. Toda bolj ko je uradnik kričal in z rokami mahal ter romarje odganjal od vozov, huje so mu silili na železnico. Še ne porine enega na stran in drugega, ki že pleže po vozu, za suknjo nazaj potegne, pa se že deset drugih spenja po kljuki na vratih, da bi si prej ko slej svoje gnjezdo zagotovili. Vendar uradnik se ne navoli opominjati in letati, da mu je že znoj tekel izpod pisane uradne kape, in le njegovi vstrajnosti je pripisati, da se ni zgodila nobena nesreča. Ko bi bil jaz v njegovi koži, jaz bi bil gotovo palico vzel, ker nekaterih ljudi človek z drugim dokazom ne more prepričati. Jaz sem že prestopal, in le malo je manjkalo, da nisem stopil vbogemu uradniku na pomoč.

Že v mraku smo železnega konja zopet natirali in ko se zjutraj vzbudim, in ko zmežim svoje oči in svojo zmešano kečko radovedno pomolim skozi okno, je že tudi visoka kuplja sv. Petra v Rimu stegala svojo glavo ter nas radovedno gledala črez hribe, koliko nas kje bo slovenskih romarjev, kajti slovenskih romarjev še, kar stoji, gotovo ni nikdar toliko videla, kakor to jutro.

Ko vlak v Rimu postoji, je bliskalo in grmelo, in tedaj smo s strahom stopili v večno mesto, kakor so se nekdej Izraelci med gromom in bliskom bližali sv. gori Sinaiski, poslušat deset božjih zapovedi.

Rimski odbor za avstrijske romarje nas prijazno vsprejme in nas razredi v šoke po trinajst romarjev. Vsakemu šoku na čelu je bil „kaprol“, ki nam je po jutrih naznanjal dnevni red, kakor so nam ga odborniki določili.

Na jako ličnih kolesljih nas vozači zavlečejo v odločena stanovanja. Naš šok je dobil stan pri neki vdovi poleg Kvirinala, tedaj poleg kraljeve palače, ki pa po pravici ni njegova, ampak palača je rimskega škofa, katero si je laški kralj pred leti — osvojil. V obče smo bili s svojim stanovanjem in tudi s hrano zadovoljni in reči moramo, da je naša gospa storila, kar se je dalo. Najbolj smo pogrešali snago. Da je ženskih skrb snage, tega na Laškem ne vejo.

Razni oddelki so dobili tudi svoje voditelje, čestokrat so bili rimski duhovniki voditelji, ki so jim razkazovali znamenitosti večnega mesta ter razlagali zgodovino svetih torišč. Občne božje službe in večernih romarskih shodov sem se tudi jaz vdeležil, a drugače sem delal na svojo roko in po svoji pameti. Mnogo ljudstva se namreč težko pod eden klobuk stlači in med tem mine dosti časa, ki je že drugod zlata vreden, a v Rimu še je dražji.

Prva naša pot je bila, kar se sicer samo ob sebi razume, na grob sv. Petra. Cerkva sv. Petra je res ogromna, prav, da je mati vseh cerkev. Kakor si otrok ne more pomagati, če mu oblečeš veliko suktnjo, tako nekako nerodno sem se jaz obnašal v tej velikanski cerkvi, ko prvič stopim v njo; dozdevalo se mi je, da prostori kar rastejo pred meno. Ko pa vidim, da vsak hiti naravnost na sredino cerkve, kjer je grob sv. Petra, potem se tudi jaz podvizam za njimi.

Sred cerkve je ograjen prostor in skozi vratca se podam doli v grob, kjer počiva truplo sv. Petra razve glave. Poljubim sveti kraj in

skušam moliti, pa mi ni nič šlo prav od rok. Merim z očmi nad menoj neizmerno visočino kuplje, ki se vzdiga nad grobom, in zapazim na obrobji kuplje z zlatimi črkami zapisane besede: „Tu es Petrus“ — ti si Peter, t. j. skala. Zdaj se jezik razveže, in precej vem, kako in zakaj mi je moliti. Če človeku vest očita, da je trst, katerega vsaki veter maja in vsaka sapa pripogiblje, potem pač vê, zakaj ima na grobu sv. Petra moliti, čegar vera se ni nikdar omajala, in ki je skala, na kateri stoji cerkva Kristusova tako trdno, da je vrata peklena zmagala ne bodo.

Doli v grobu je altarček, na katerem so sicer — pa le s posebnim dovoljenjem — duhovniki smeli meševati. Nam pa sreča ni bila tako mila. Sv. oče so namreč za zdaj, dokler so v Rimu tako nevarni časi, prepovedali tamo meševati, ker se neki bojijo — in ta strah ni prazen —, da bi kdo zlobni ne zlezal v podzemeljsko kapelico ter zatoril kakšnega si bodi streliva.

Vrh groba in sicer sred cerkve stoji glavni altar, celi iz najdražjega marmorja. Na altarji pa je priprava čudno priprosta. Sredi altarja zlati sv. križ in na obeh straneh po troje svečnikov, to je ves kinč tistega altarja, na katerem le sv. oče, in tudi oni samo ob visokih praznikih in pri posebnih priložnostih opravljajo daritvo sv. meše.

Okoli altarja gori noč in dan 89 pozlačenih svetilnic. Nad njim je razpet velik baldahin ali nebo, katerega nosijo štirje visoki stebri iz pozlačenega bronu.

Dve vrsti velikih štirioglastih stebrov de-

lite cerkev v tri ladije. Stebri in stene so z marmorjem kriti. Na štrtem stebriu od vrat na desni strani vidimo podobo sv. Petra iz bronalito, sedečo na tronu. Podoba je neki že iz petega stoletja in romarji jo častijo stem. da jej desno nogo, katero malo naprej drži, poljubujejo, kar jo je tako zglodalo, da je zdaj noga sv. Petra taka, kakor da bi si bil v mladosti prste odsekal, a zdaj da mu je zarastlo.

Kraj sten se vrstijo kapele, ki pa je vsaka že za se cerkva, tako velike so. Vse slike na altarjih in sploh po celi cerkvi sv. Petra so mozaik, razun ene edine, ki je namalana. Malar napravi podobo s pomočjo raznih barv, mozaična podoba pa se sestavi s pomočjo kamčkov različnih barv, katere umetnik tako lepo ubrati razume, da je najbolji malar lepše namalati ne more.

Orjaško kupljo nosijo štirje nad 70 metrov debeli stebri. Vrh teh stebrov. tam kjer kuplja na njih sloni, so na krasnih mostovžih hranjene sloveče svetinje, in sicer: prt sv. Veronike, katerega je Jezusu na križevem potu podala, kos sv. križa, katerega je našla sv. Helena, gornji del sulice, ki je prebodla presv. srce Izveličarja, in glava sv. apostola Andreja.

V prednjem koncu cerkve, kjer je v naših cerkvah navadno veliki oltar, stoji oltar Matere božje. Nad njim se hrani stol sv. Petra, tisti leseni stol namreč, ki je sv. Petru, prvemu rimskemu škofu, nekđaj služil pri sv. meši.

Treba je tudi na cerkveno streho stopiti, da si pogledamo razgled po starodavnem Rimu. Cerkva sv. Petra gleda namreč visoko črez mestne palače, kakor koklja črez drobna piščeta.

Na streho ne hodiš po stopnicah, ampak polagoma napeta pot te pripelje na streho. Zgorej biva več rodbin, ker tako velikanska cerkva treba stražnikov, pa tudi delalcev, ker je zmiraj dosti popravka. Pot človek pošteno v koleh občuti, kadar pride na površje strehe. Dalje na visoko kupljo plezti me ni veselilo, pa za naše slovenske fante bi to bilo kaj veselja.

Na robu strehe stoji Kristus in dvanajstero apostolov, ki gledajo doli na veliki prostor pred cerkvo sv. Petra. Podobe so izsekane iz kamna in so velikanske. Zmeril sem stopalo sv. apostola Tomaža: tako dolgo je kakor moja marelca. Kristus je nekoliko naprej nagnjen in z desnico blagoslavlja večno mesto.

Ljubo vam bo zvedeti, da cerkva sv. Petra stoji na tistem mestu, kjer je kruti rimski cesar Neron nekdam imel svoje cesarske vrte. V njih je veliko prvih kristijanov storilo grozovitno smrt. Tukaj so mučenike trpinčili, križali, v smolo in slamo zavijali in užigali, v živinske kože šivali, da so jih divji psi raztrgali, vse cesarju — trinogu na veselje.

Preimeniten den — celo življenje ga ne pozabim — je bil 12. april za avstrijske romarje. Ko namreč sv. oče zvedó, da so avstrijski romarji že vsi došli, so takoj na drugi dan za nas sv. mešo v cerkvi sv. Petra napovedali. To pa je celo posebna milost, katero so nam sv. oče skazali, to je izvanredno odlikovanje, na katero smo avstrijski romarji po pravici ponosni. Odkar so namreč Leon XIII. leta 1878 bili za papeža kronani, niso več služili sv. meše na grobu sv. Petra, kakor letos na novega leta den, ko so obhajali zlato svojo sv. mešo in zdaj

tretjokrat dne 12. aprila za avstrijske in francoske romarje.

Ker je laška vlada apostolski stolici dedščino sv. Petra vzela ter Rim osnovala za poglavitno mesto zedinjene Italije, žaluje zdaj preblagi starček Leon XIII. v svoji hiši, kakor jetnik v temnici. Časih pa tudi na glas vpije, da po celem svetu slišijo njegovo besedo, ter odločno ugovarja zoper nasilstvo in svojo pravico nazaj terja. Romarji smo se v Rimu do dobrega prepričali, da je takov položaj za sv. očeta neznošen, in da več dolgo trpeti ne more. Laška vlada, pri kateri framazoni zvonec nosijo, je s tem jako zavozila, in še zmiraj ribi okoli skale sv. Petra, če bi mogla še kaj papeževih pravic vloviti. Toda na enkrat bode njen čolnič tresnil ob skalo ter se zdrobil, in drzni veslarji bodo vodo pili. Bog daj, da bi se to zgodilo samo na kvar framazonskih glavačev in kričačev, pa ne na kvar sicer vernega laškega ljudstva.

Ko se zjutraj prebudim, premišlujem prelepo in jako tolažljivo sanjo, katero sem sanjal, in dobre misli so hitele vstajati v moji duši. Juterne vesele misli so kakor zvezde, ki še svetijo na juternem nebu, kedar že okna odpiramo.

Sv. meša je bila na deveto uro napovedana. Ko spijemo slabo kavo in se napijemo še slabše vode, takoj stopiva dva rojaka na ličen koleselj, in drdrava — že moram reči, da nekoliko ponosno — proti Vatikanu in proti cerkvi sv. Petra. Pa to ni šlo tako naglo, kakor si vi mislite. Na koncu vsake ulice smo namreč stali, ker so nam številni vozovi, ki so prihajali iz drugih ulic, pot zapirali. Vendar mo-

ram tukaj mestnim redarjem dati čast in izreči zahvalo, da so odločno, sicer pa mirno, skrbeli za to, da se ni nikomur krivica godila, in da se ni pripetila nobena nesreča. V teku dveh ur je gotovo dve tisoč kočij postalo na velikem trgu pred cerkvo sv. Petra.

Navadna cerkvena vrata so bila danes zaklenjena. Morali smo po postranskih hodnikih iti v cerkev, in le tisti so smeli vstopiti, ki so se s posebnimi listki izkazali, da so avstrijski romarji. Tukaj se moram obtožiti, da se zdaj za tako sv. kraj, kakor je cerkev sv. Petra, skorej nismo spodobno obnašali. Vsak je vedel toliko povedati ter imel toliko prašati, da smo komaj zgotovili, dasiravno smo celo uro na sv. mešo čakali. Moliti brž nikogar nisem videl.

Med tem časom sem se seznanil z imenitnim Srbom, blagim starčkom. Gospodin, ste-li vi Srb? ga vprašam. „Sem“. Ali ste katoličan? „Hvala Bogu, sem“. „O Bože moj, Bože moj! da bi vendar narod moj prišel sem na skalo sv. Petra, ne bil bi več neveren, ampak veren“. In debela solza, kakor vinska jagoda se je vtrnila v njegovem očesu in se skrila v njegovem krilu. Govoril sem tudi z dvema rusinskima kmetoma, ki sta ruska podložnika, in sem se prepričal, da nobeno slovansko narečje Slovencu ni tako razumljivo, kakor rusinsko.

Na severni strani cerkve je kapela božjega Telesa, v katero držijo vrata iz papeževe palače. Od teh vrat do sred cerkve, in odtod do groba sv. Petra je bila pot, po kateri so imeli sv. Očeta nositi, zagrajena, in kraj zagraje je stala gosta častna straža, sami fino

in pisano oblečeni vojaki. Ob desetih nastane šum: vseh oči so proti omenjeni kapelici obrnjene. vsi se na prste spenjajo. H krati strežniki odprejo vrata ter razgrnejo zagrinjala, a papeževi pevci pa zapojejo prekrasno pesen. Peli so sami fantiči od 10 do 15 let stari, katerih vsak deset slovenskih deklet premaga s svojim glasom.

Naprej nese duhovnik sv. križ, za njim stopajo bogoslovci, duhovni papeževi kamorniki, korarji sv. Petra, potem avstrijski škofi, katerih sem šestnajst naštel in več kardinalov.

Zdajci zagledamo visoko na nosilih sv. očeta, sedečega na naslonjaču. Tako zvesto sem gledal namestnika Kristusovega, da z očmi niti nisem trenil, da bi kaj ne spregledal, in tudi srce mi brž nekaj časa ni bilo. Prikazen sv. očeta je res veličastna; zdelo se nam je, da gledamo bolj duh njegov ko jega samega, to pa zbog tega, ker ga je sama kost in koža in ker je obraz njegov upadel in bel kakor stena, in je tudi vsa njegova obleka bela, razve rudeče z zlatom všite in na prsih zapete štole. Okoli vrata je nosil verižico in naprsni križ iz briljantov.

Zdaj so se vrstili prizori, katere smo bolj z ustmi, kakor z očmi gledali. Ko namreč Francozi in Lahji, katerih se je lepo število utihotapilo v cerkev, zagledajo sv. očeta, vpijejo na ves glas: Vive! Evviva! Takšni krik sègreje sčasom tudi avstrijsko kri, in tedaj navdušeno navzdignemo: Živio! Slava! Hoch! Eljen! da je kar gromelo po cerkvi sv. Petra, pa tudi mogočno odmevalo v srci sv. očeta, zakaj ko so videli naše srce, so pokašljavali in globoko

po sapo hodili. Ni dopovedati, s koliko ljubeznijo so nas namestnik Kristusov blagoslavljali: tako pristrčno zamore le oče svoje otroke blagosloviti. Na desno in levo je daleč segala nihova roka, kakor bi hotela vsacega posebej na čelu pokrižati. Časih se sv. oče celo opešani vržejo v naslonjač, a precej jih srce zopet posili, da z nova začnejo dobro ljudstvo blagoslavljati.

Ko se vpitje nekoliko vleže, potem pa začnejo z rokami ploskati in z robci in klobuki mahati. Kaj si čemo? Slovenci smo jih tudi v tem posnemali.

Začne se sv. meša. Sv. oče so celo mešo k nam obrnjeni in tako smo si dosti zavžili njihovega obličja. Zapazil sem, da so pogostem na križ pogledali in z rokama visoko proti nebesom segali, kakor bi hoteli ves blagor, kar ga v nebesih imajo, doli na nas potegniti. Pri sv. meši sta jim stregla dva duhovna kamornika, dečki pa so zdaj in zdaj eno zapeli. Na Laškem po cerkvah shodi ali kora ni, in tedaj tudi orglje niso na shodéh, ampak orglje stojijo v cerkvi v kakem kotu, in na potačih jih potem porinejo k tistemu altarcu, kjer jih ravno trebajo. Po sv. obhajilu so sv. oče nekatere romarje — tudi avstrijske obhajali.

Ko po sv. meši Leona vzdignejo, vriska zopet ni bilo ne konca, ne kraja. Nekaj časa se po cerkvi druga ni slišalo, kakor sam „živio“, kar pa ni čudež, ker so Slovencem prišli na pomoč Čehi, Poljaki, Srbi, Rusini, Slovaki, Bosnijaki in zlasti bratje Hrvati. Na sredi med nami se procesija naenkrat ustavi. Sv. oče se vzdignejo in nam dajo slovesni apostolski blagoslov. Odpevali so prav visoko, a mi smo se

čudili njihovemu krepkemu in čistemu glasu. Ko se procesija sred cerkve obrne proti izhodu, zakliče poleg mene slovenski g. župnik: Živio naš sv. oče Leon XIII.! Še zdaj nosim v srcu spomin, kako milo so ga sv. oče pogledali in blagoslovili a potem nam jako ljubeznjivo z roko še „srečno“ dali.

Zdajci zagrinjalo sv. očeta skrije našim očem. V cerkvi nastane velika tihota. Vsako oko je bilo rosnato: to so bile solze ljubezni in veselja. Ni čuda, da je po tako gromovitem „živio“ padal rahli dež, ki je naša srca gotovo za dosti let včinił plodna in rodovitna. V tem trenutku se mi je zdelo, da na tem svetu nimam več nobene želje.

Dasiravno nas je bilo nad 20 tisoč pri sv. meši, nas je bilo le pred altarjem nekoliko videti, vsi drugi prostori so bili prazni. Cerkev sv. Petra 75 tisoč ljudi spravi v svoje krilo.

Po sv. meši se podamo naravnost v sobane in druge prostore vaticanske palače, da si pogledamo darove, katere je vesoljni katoliški svet sv. očetu o priliki njegove zlate sv. meše poklonil. Totega dne je bila vaticanska razstava samo avstrijskim romarjem odprta.

Vendar ne pričakujte od mene, da vam bom jaz vse popisal, kar so naše oči ondi videli. Zato je moje pero preokorno in prepočasno, deset peres bi moralo teči, da bi le površno povedala, kar je tukaj reči nakopičenih. Oko si ne more nagledati lepote darov in ti opeša, če bi hotel vse dragocenosti le nekoliko bolj natančno občudovati. Umetnost in različnost daril je tolika, da bi si je človek nikdar in nikoli

ne domišljeval, če bi jih z lastnimi očmi ne videl.

Pojdite se solit, ki se širokoustite ter pravite, da je katoliška cerkev omiki sovražna, in da zavira oliko, a verni katoličani, da so mračnjaki. Idite v Rim, in vatikanska razstava vam bo za vselej lažljive jezike zavezala in umetnost, lesk in blesk razstavljenih reči vam mora oči odpreti, če niste kje izmed tistih, ki gledajo, pa ne vidijo.

Razni darovi so po državah in po škofijah razvrščeni; samo za darila vladarjev, presvitlih oseb, visokih rodbin, in bogatih in imenitnih mest, so posebni prostori odločeni.

Občudovali smo križ iz čistega zlata, ki je po robih bogato z biseri okinčan, dar našega presvetlega cesarja, in prebogati mešni plašč, delo naše cesarice. Brazilijanski cesar je daroval naprsni križ in verižico iz samih briljantov. kraljica španska štolo, pri kateri človek ne vé, ali bi njeno bogastvo bolj občudoval, ali prekrasno delo. Povsodi se vidi, da so katoliške visoke rodbine in mesta med seboj tekmovali, katèra bi kaj lepšega, in dražega in umetnejega postavila na razstavo.

Pa tudi krivoverski vladarji in paganski samovlastniki niso zaostali, in čast jim je bila, da sv. oče njihovih darov niso odklonili. Zanimali so nas zlasti prebogati in prefini preprogi, katere je kitajski cesar daroval, škofovska mitra, dar nemškega cesarja, in prstan turskega sultana, v katerem se blišči prekrasni briljant, tolike velikosti, kakor človečje oko. Mislite-li, da v tem ni previdnosti božje, da luteranski kralj podari najvišemu pastirju mitro, ki je

znak jegove najvišje duhovniške oblasti, dokler protestanti duhovno oblast sploh zanikajo ter pravijo, da je vsak kristjan duhovnik, in Turk, ki je nekdanj najbolj cvetoče krščanske pokrajine cerkvi izneveril, pokloni sv. očetu prstan, ki je znamenje zvestobe?

Tudi italijanski kralj je prê v Vatikanu poprašal, ali bi papež blagovolili kakov dar od njega vzprejeti. Toda papež so se odločno branili od tistega vladarja kaj vzeti, ki bi jim zdaj rad z eno roko dal, kar jim je poprej z obema vzel.

Se nekaterih reči naj omenim, ki so mi posebno v spominu ostale. Milo nam je bilo pri srcu, ko smo v neki sobani srečali Kristusa, nosečega križ, v navadni velikosti: darovali so ga katoličani iz Amerike. Vse polno gledalcev je bilo okoli lepo izdelanega čolniča, v katerem sedi zadej pri krmilu Leon XIII., katerega je umetnik iz lesa izrezljal in kaj dobro pogodil. Takih čolničev — če se dobro spominjam — je brž troje. Velečastna je namalana podoba junakinje Judite, ki na zidu stoji in Betulčanom kaže krvavo glavo Holoferna, ki jo je potegnila iz žaklja, katerega drži jena dekla.

Gospé so zlasti občudovale prekrasne belgijske zobce ali špice, lepo česko tkanino in prefino kitajsko vezenino na jako dragi svili. To mora biti bistro oko in lahka, nježna roka, ki tako lepoto mala v svilo. Sicer vedo tudi naše gospice z iglo kaj ličnega napraviti; toda ko so videle tisto delo, pa so odkimavale ter rade nerade Kitajčankam prisodile venec zmage. Če ima Kitajčanka nogo butasto, ima pa fino roko. —

Število cerkvenih reči je — legijon. Kdo bi preštel vse dragocene kelihe, mešne plašče, križe, mešne bukve, svečnike, perilo, preproge in drugo altarsko opravo? Tudi celo opravljeni leseni in kameniti altarji stojijo v razstavi; trebalo bi samo pristopiti in meševati.

Precej v drugi ali tretji sobani, ko v stopimo, najdemo razstavljenе darove naših slovenskih škofij. Naša darila sicer niso tako imenitna in umetna, kakor drugih bogatejih narodov: toda če pomisliš, da so pri nas redki bogataši, a da tisti, kateri so, itak nič ne dajo, potem so primerno naše škofije več dale kakor druge.

Pa ne samo kralji in bogatci so donesli darove, tudi vbogi niso hoteli zaostati. Neki otočani iz majhnega otoka v Tihem morji so nalovili pisanih jako drobnih ptic, so jih nadedli, in poslali sv. očetu. Indijanci so vlovili velikanskega medveda, so mu slekli kožuh in ga poslali v Rim, in zdaj kaže v razstavi močne svoje zobe, da smo se ga kar ogibali. Ubogi očetje kapucini, ki so v Egiptu misijonarji, najdejo v Nilu mrtvega krokodila. Odluščijo mu meso, a kostovje njegovo pošljejo v razstavo. Velikan jako grdo zija, dasiravno te ne more več počapniti.

Še o nekaterih darih čujte, katere je krščanska ljubezen izmislila, da sv. očeta z njimi razveseli. Revne redovnice iz nekega samostana v Aziji so napravile iz kosa rudečega žameta lično srce Jezusovo, a iz svile raznih barb so posnemale ogenj, ki iz presvetega srca gori. Toti sicer revni dar so romarji bolj občudovali, kakor druge naj draže reči. — Brazili-

janski škofi so o priliki zlate sv. meše odkupili 500 sužnjev ter jim prostost podelili. Kako so s tem darom nagodili sv. očetu, kaže njihovo pismo. v katerem škofom razločno pravijo. da jim je bil ta dar ljubši, kakor kateri si bodi dar.

Zavod usmiljenih sester v Gradcu, ki po celi Avstriji šteje že več kakor sto samostanov, bi sv. očetu tudi rad svojo vdanost skazal. Kaj storijo ljube sestre? Dogovorijo se in molijo za grešni svet molitvico: Moj Jezus, usmiljen je! ki ima sto dni odpustka. dvestomiljonkrat. tedaj tolikokrat, da na vsakega katoličana pride ena molitvica, in to potem naznanijo sv. očetu. Kdo bi dvomil, da je bil tudi ta dar jako všeč namestniku Kristusovemu!

Pa tudi naši majhni niso tiho djali, ampak so pošiljali sv. očetu častitke ter jim obljubljali, da bodo vedno pridni in pobožni otroci ostali. Takih pisem so papež nad 50.000 dobili. Dali so jih lepo vezati: osem velikih zvezkov jih je bilo v razstavi videti.

Zakaj pa bodo vsi ti bogati darovi sivemu starčku? Tako poprašuje sebični svet, ki bi rad vse v svojo lačno mavho spravil. Ne bojte se in — tiho dejte! Menda mislite, da imajo sv. oče vse to za se, in da se bodo zdaj zaprli med vse to bogastvo ter ne pred nehali, dokler ne bodo vsega sami povžili? Hišni oče vé, kam bo minil velik kolač kruha, če se deset otrok vsede okoli mize; še več vbogih otrok imajo širom sveta sv. oče. ker je že Kristus rekel: Ubogih boste zmiraj imeli.

Doma pri obedu drug drugemu nismo mogli dopovedati, kar je vsak izmed nas danes videl

in občutil. Zdaj prejme gospod tovariš kupico, polno sladke laške kapljice, povzame besedo ter pravi: Danes teče preveseli den našega življenja. Mi smo danes videli namestnika Kristusovega na zemlji, ki ima ključne nebeškega kraljestva, mi smo danes klečali na grobu sv. Petra, prvaka apostolov, mi smo danes blagoslov sv. očeta prejeli. Toliko sreče, toliko veselja ne morem spraviti v svoje srce. moram mu dati sapo, ter odpreti usta in reči: To je den, katerega je Bog napravil! Hvala Bogu za ta den! Vi pa preljudi tovarši — romarji — živio!

Ko bi vi, dragi bralci, vendar bili slišali, kako lepo so potem naše kupice zvonile in pele, kakor bi se z nami veselile!

Prva napitnica me je podregnila, da nisem mogel tiho djati. Tedaj pa vstanem in rečem: Hvala vam, častiti gospod, za navdušeno napitnico; toda ob enem vas moram pokarati in ovaditi, da ste mi besedo vzeli raz jezika. Na srečo vendar si nalijem drugo kupico, in na dnu, prav na dnu ove kupice najdem drugo besedo, in tedaj vas nočem dalje tožiti. Draga gospoda, presrečni romarji! Mnogo bi jih rado videlo, kar smo mi gledali, a niso videli. Naši domači, naši prijatelji, kako nas danes doma blagrujejo, kako nam zavidajo našo srečo. Jaz slišim semkaj v Rim, kako se naši Slovenci doma pri obedu pogovarjajo: naši romarji so že v Rimu, zdaj so že videli sv. očeta. Ako se tedaj naši ljubi doma nas spominjajo, bi-li lepo bilo, ako bi mi v Rimu na nje pozabili? Njih ljubezen nas je na božji poti sprevajala in njihova molitev je storila, da smo srečno hodili

in veseli v Rim dospeli. Molitvo jim bomo z molitvijo povrnili. Svojo ljubezen pa jim hočemo s tem pokazati, da se tukaj v večnem mestu naših staršev, bratov, sester prijateljev, ovčic — spominjamo ter jim po slovenski navadi na zdravje napijemo: Živili!

Na to eno zapojemo. Kaj mislite katero? smo pač zapeli: Kol'kor kapljic — tol'ko let!

Gremo gledat mamertinske ječe, v kateri sta nekdam sv. Peter in Pavel zdihovala? Pa gremo! Nad ječo je pozidana cerkva sv. Jožefa. Po stopnjicah prideš v spodnjo kapelico, posvečeno sv. Petru. Pod njo ste v zemlji dve ječi druga vrh druge. Ozke stopnjice držijo v prvo ječo; prednji romarji so nam svetili. Sred tote temnice je luknja skoz katero so jetnike spuščali v mokro spodnjo ječo. Pripovedujejo, da je sirov jetničar sv. Petra tako silno pognal v toto ječo, da je z glavo na pečino naletel. Še zdaj kažejo podobo obraza sv. Petra na zidu, ki se je čudežno vtisnila pečini. Poljubljali smo tukaj steber, na katerega sta bila priklenjena sv. apostola, in molili smo pred kamenitim altarčkom, na katerem je neki stal sv. Pavel, ko je jetničarja Procesa in Martinjana in okoli 40 še drugih vjetih tovarišev v krščanski veri podučeval.

Sv. Janez Zlatoust primerja sv. Pavla glasni trobenti, kar je svetovni apostol v resnici tudi bil, ker njegov apostolski glas je odmeval po celem svetu in se je razlegal celo sem do slovenskih krajev. Še v starosti ni pojemal njegov glas, ampak ravno pred smrtjo še ta trobenta v mamertinski ječi tako zadoni, da je pretresel jetnike in oba jetničarja, da so za sv.

krst prosili. Toda odkod v globoki ječi dobiti vode? Ljubi Bog zdaj stori čudež, in kmalu slišijo iz pečine šumljati studenec, v katerem so bili vsi krščeni. Studenec še zdaj veselo brbra. Kdo popiše občutke, kateri se romarju tukaj vsiljajo! Vendar sem bil vesel, ko sem zopet prosti zrak dihal.

Ako človek večer ne opravi, kar bi moral, potem mu drugo jutro na vse strani čas tesno hodi. Zato toto jutro tudi jaz nikdar nisem mogel opraviti, in moji tovarši so že jezni pred vrati stali in na-me čakali ter pošto za pošto po me gori v izbo pošiljali. Ko slednjič vendar stopim med nje na ulico, so me kar nabadali s svojimi očmi, in najhujši med njimi me tudi z jezikom precej oestro mahne. Jaz pa sem obmolknil. In ker morata vedno dva biti, če se hočeta kregati, je slednjič tudi tovariš molčal.

Ko se vsedemo na voz, smo si bili zopet že dobri prijatelji. Dobre pol ure vožnje na južni strani mesta stoji cerkvice na tistem mestu, kjer sta sv. apostola Peter in Pavel vzela slovo za toti svet, in od koder so ju potem vlekli v smrt — vsakega na drugi kraj —, sv. Petra na hrib Janikul, da ga križajo, a sv. Pavla doli v močvirnato dolino, da ga ob glavo denejo.

Na grobu sv. Pavla stoji druga glavna rimska cerkev — prekrasna bazilika. Ko sem zunaj gledal zidovje, ni se mi še sanjalo, da bi bila to slavna cerkev sv. Pavla, o kateri sem že toliko slišal. Toda kako strmijo moje oči, ko vstopim. Precej mi pridejo na misel besede sv. pisma: Vse veličastvo kraljeve

hčeri je od znotraj. Sijajni lesk in blišč mi je kar oči jemal.

Četvero vrst ogromnih stebrov iz vglajenega svetlega zrnjaka deli cerkev v pet ladij. Na koncu srednje ladije sred cerkve je čudno lep glavni altar, pod katerim je rakev, kjer počiva truplo sv. Pavla razven glave. Tukaj pomolimo s sv. apostolom: Nič nas ne bode več ločilo od ljubezni našega Gospoda Jezusa Kristusa. Pred altarjem med prvima stebroma stoji na desni strani iz kamna izsekana velikanska podoba sv. Petra, a na levi podoba sv. Pavla. Sv. Pavel drži v roki knjigo. Bil sem radoveden, kaj je v knjigo zapisal. Stopim tedaj za podobo ter jej radovedno gledam črez ramo v knjigo. Napis je: List do Rimljanov, — in potem so še štiri besede zapisane, začetek namreč ovega lista: Pavel, hlapec Jezusa Kristusa. To je res prelep naslov, in kako ponosen je sv. Pavel, da je hlapec Gospodov. To ni prazen naslov; sv. Pavel vê, da mu bo ta naslov prinesel preveselo vest: Pridi z vesti hlapec! Nekateri pa za praznimi naslovi lovijo, in se kùjajo ter hudo držijo, če jih ne dobijo. Precej se vrnem na grob in molim, naj me ljubi Bog sprejme, če prav za zadnjega svojega — hlapca.

Tla in vse stene so krite z marmornatimi ploščami, ki se tako svetijo, da se vidiš v njih, kakor bi v zrcalo gledal. Toda veliko in vne-
mar ne smeš okoli gledati, da ti noge ne spodrsnejo na pregladkih tleh. — Nad stebri so po vrsti podobe vseh sv. očetov. Za šestnajst papežev bi še bilo prostora; šestnajst okvirov še je namreč praznih. Skozi sto in več malanih

oken sije luč v svete prostore. Cerkva še je celo nova: rajni papež Pij so jo še le l. 1854 posvetili. Stara je namreč l. 1823 po nesreči pogorela.

Mesto, na katerem je bil sv. Pavel ob glavo djan, je od njegove bazilike na jug še pol ure daleč. Na tistem torišči stoji zdaj cerkev, ki se zove sv. Pavel pri treh studencih, ker je neki glava apostola, ko jo je rabelj odsekal, na zemlji trikrat odskočila, in ker je tam, kjer se je zemlje doteknila, začelo izvirati troje studencev, ki še zdaj točijo. Tudi mi smo iz teh studencev pili, daj Bog, da bi se dobrega duha sv. apostola bili napili! Steber, na katerega je sv. Pavel položil svojo glavo, smo pobožno poljubljali.

Ves toti kraj je bil že od nekdaj okužen in jako nezdrav. Mrzlica je vsakega vzela, kateri se je tukaj nastanil. Tudi menihov trapistov je smrt prvo leto 35 pobrala, ko so se ondi naselili, kakor nam je menih — Slovenec pripovedal. Toda menihi so bili vstrajni naselniki: mrzlica se je morala preseliti, a trapisti so ostali. Nezdrave prostore so zasadili z neko sorto dreves, ki se zove kruhov les, in so ž njim posušili kraj. Drevo ima namreč v sebi moč, da vleče mokroto na se. Isto drevo ima debelo mastno listje, iz katerega menihi pridelujejo žganje, ki se je pokazalo gotovo zdravilo zoper mrzlico tistega kraja.

Hudobni svet sicer pravi, da ima to mrtva roka, kar cerkva ali kar samostan glešta, t. j. da to nikomur ni na hasek. Vendar so tukaj in še marsikje menihi učinili, česar pred njimi nikdo ni mogel izvršiti. Zdaj je tam raj, kjer je bil pred zapuščen kraj. Kje so tedaj mrtva ki?

Tretja glavna cerkev je stolna cerkev rimskega škofa, ki je posvečena sv. Janezu krstitelju. Cerkev stoji poleg Laterana, ki je škofijski grad papežev. Do 13. stoletja so papeži rajši v tej palači stanovali, in še le potem so se v Vatikan preselili. To je bila prva cerkev, katero je cesar Konštantin postavil, in sveti papež Silvester za očitno božjo službo posvetil. Cerkev je tako lepo opravljena, da jo „zlato“ zovejo. V njej so pet vesoljnih cerkvenih zborov obhajali. Na dvanajstih strebrih srednje ladije stojijo ogromne in umetne podobe sv. apostolov, in vrh njih podobe prerokov. Najbolj pa mika romarja glavni altar, ki stoji v senci pod marmornatim nebom, ki je v gotiškem slogu narejeno, in katero nosijo štirje lični stebriči iz porfirja. V tem nebu hranijo glavi sv. apostolov Petra in Pavla, vsako v svoji posodi iz zlata in srebra, ki ste z dragim rudečim zagrinjalom lepo odeti. To je najdraža, dasi ne edina svetinja ove cerkve. Tukaj je tudi v altarlju skrita miza iz cedrovega lesa, na kateri so sv. Peter in njegovi prvi nasledniki ob času preganjanja opravljali daritev sv. meše. V zakladnici kažejo mizo, pri kateri je Jezus obhajal zadnjo večerjo in še sto drugih svetinj. Avstrijske romarje je zlasti zanimalo bandero poljskega kralja Sobieskega, katero so pred njim nosili, ko je l. 1683 pred Dunajem Turke potolkel.

Unkraj ulice, velikim vratom lateranske bazilike ravno nasproti, so svete stopnice. Krasno poslopje se opira na marmornate stebre. Iz ulice navzgor držijo stopnice, in sicer so tukaj položene tiste stopnice, po katerih so nekdanj v Jeruzalemu beriči Jezusa vlekli v

sodnijsko palačo pred Poncija Pilata. Zbog tega so stopnice kristjanom tako častitljive, da nobeden ne stopi z nogo na nje, ampak da vsakdo na kolenih pleza navzgor. Romarje so kar solze polivale, ko so plezali po stopnicah, a tudi mene je vest pekla ter mi očitala, da je Izveličar tudi moje dolgove tukaj plačeval. Častimo te, o Jezus, in te molimo, ker si na sv. križi celi svet odrešil!

V Rimu štejejo sedem glavnih cerkev, katere je romarjem treba obiskati, da dobijo velike odpustke. Pilično smo še tedaj obiskali cerkvo Marije Snežnice, sv. Križa Jeruzalemskega, sv. Lovrenca in sv. Sebastjana.

Med cerkvami Matere božje, katerih je v Rimu nekaj osemdeset, se po lepoti in starosti odlikuje Snežnica. Kdor ne ve, zakaj se tako zove, naj bere „Življenje Svetnikov“ (5. avgusta). Cerkev je prekrasna in ima najviši stolp v Rimu, več pa ne povem, da ne bodem zmiraj enega in istega pravil. Toliko še omenim, da se tukaj hranijo svete jaslice, v katere je nekdanj Marija v Betlehemu položila Sinú božjega. Obstoje iz pet desk in so okovane s čistim zlatom in srebrom. Vsako leto o Božiču svete jaslice izpostavijo in očitno častijo.

V cerkvi sv. Križa so hranjeni trije precej veliki kosi sv. Križa, eden žrebelj, s katerim je bil Jezus na križ prabit in še več drugih svetinj. V kriпти ali rakvi pod velikim altarjem so tla iz prsti gore Kalvarije. Prsti je dala sv. Helena prek morja v Rim pripeljati. Ko smo na tej zemlji klečali, katero je kedaj kropila sv. rešna kri, mi je bilo pri srcu kakor

ničvrednemu dečku, katerega dobijo na torišči, kjer je hudo storil.

Stari cerkvi sv. Lovrenca je rajni papež Pij IX. oskrbel novo suktnjo. Cerkev je zlasti po tem znamenita, da nima stropa ali oboka, ampak vidi se pisano malano in pozlačeno gredje ali tramovje visoke strehe. Nam se je res zdelo, kakor bi bil kdo obok ukral. V rakvi počiva truplo sv. Lovrenca. Tukaj smo tudi poljubljali marmornato ploščo, na kateri je stal raženj, na katerem so sv. Lovrenca živega pekli.

Cerkve sv. Sebastjana se menda najbolj zbog tega šteje med glavne rimske cerkve, kjer so kristjani ob času preganjanja ondi v podzemeljski cerkvi skrivali ostanke sv. apostolov Petra in Pavla.

Iz cerkve sv. Sebastjana držijo stopnice v podzemeljsko kapelico, kjer smo bili pri sv. meši, katero so mil. škof ljubljanski služili. Romarji, ki so bolj zgoodej vstali, kakor mi, so imeli že vsak rokovat drobnih svečic. Za drag denar še tudi jaz nekaj voščenih ostankov dobim.

Kaj pa pri belem dnevu s svečami? Gremo pod zemljo — v katakombe! Hvala Bogu in Mariji! Zdaj so moje srčne želje izpolnjene, zdaj bom videl katakombe. Kakove pa so katakombe, povejte nam no? Le tiho in mir! Saj rad povem, kar vem, pa nikar me ne zmotite.

Kakor krt podrije zemljo, in ima svoja podzemeljska pota, tako so prvi kristjani kopali pod zemljo, kjer so skrivali svoje mrličice — svetnike. Okoli Rima se nekoliko metrov pod površjem nahaja prst, ki se da lepo kopati, a prekopov ni treba niti zidati niti obokati,

ampak izkopani hodniki čem dolže so, tem trdneji so. Rovi so ozki, komaj da dve osebi v štric greste. Na obeh straneh hodnika je v steno skopanih troje ali čvetero predalov, drugih nad drugimi, v katere so Rimljani svoje rajne polagali. Zdaj so seveda predali že zveča prazni: „Ker prah si, in v prah se boš zopet vrnil“. Tu in tam smo našli bolj prostorne kraje, v katerih so se prvi kristjani k službi božji zbirali. Če bi si kdo hotel v katakombah prsti ali ostankov za spomin vzeti, bil bi izobčen, tako ostro je to prepovedano.

Čem dalje tukaj stopaš v podzemeljski svet, tembolj se hodniki na vse strani odpirajo in razširjajo. Brez zanesljivega vodnika romar lahko zgreši pot in bi težko kedaj več videl luč sveta. Nek odrašččen mladenič je hotel več videti, kakor mi romarji, a zašel se je in je zaostal v katakombah. O pravem času še ga prijatelj zgreši in skušen vodnik ga gre iskat. Mladenič je celi dve uri blodil po katakombah. Ko ga vodnik prižene iz luknje, je bil celo spremenjen, od prestanih strahov skorej ni mogel spregovoriti. Čuda, da mu strahovi niso belih lasi nagnali!

Kdor bi hotel vse rimske katakombe prehoditi, bi trebal blizo sto ur hoda. Dosedaj so v njih neki že pet milijonov grobov našeli. Znanih nam je 26 večih in 17 manjših katakomb, katerih vsaka ima svoje ime, bodisi po imenitnih mučenikih, kateri so ondi pokopani, bodi si po nekdanjih lastnikih ondotnih zemljišč.

Mi smo v Rimu videli še celo vrsto drugih raznih svetišč in svetinj, a vseh mi ni moč, pa tudi ne volja popisati. To bi morale debele

bukve biti, da bi vam to vse le na pol povedal. Dosti zgodovinskih in svetih torišč in umotvorov pa niti videli nismo, in tedaj jih tudi ne vemo popisati. Ko bi hoteli vse pogledati, kar ima Rim svetega in lepega, bi morali leto dni tam ostati. Kdo bi pa doma mesto nas delal? In potem bi še človek moral nekoga dobiti, ki bi mu denarje delal, kar pa je po krvavih postavah prepovedano.

Samo o sv. Stanislavu in o sv. Alojziju še naj nekaj povem, da naše mladine radovednost ne bo preveč mučila.

Oba sta bila novinca Jezusove družbe. Grob sv. Stanislava je v cerkvi sv. Andreja na kvirinalskem hribu. Izbica, v kateri je živel, je zdaj predelana v kapelico, v kateri je na altarju podoba Matere božje, kojo je sv. Stanislav zlasti lepo častil. Na tem altarju so svoje dni obhajali zdajni sv. oče svojo primicijo. Stanislav na praznik sv. Lovrenca v svoji otročji ljubezni piše Mariji list ter jo prosi, da bi na Velike meše dan že rad pri Materi v nebesih bil, katero prošnjo mu je Marija tudi izpolnila. Juterna zarja na Veliko gospojnico mu je svelila v nebesa. Njegova zadnja beseda je bila: „Pripravljeno je moje srce, o Gospod, pripravljeno je moje srce“.

Sv. Alojzij počiva v cerkvi sv. Ignacija. Na altarju nad jegovim grobom je iz belega marmorja čudno lepo vpodobljeno njegovo vnebovzetje. Zapazil sem, da se okoli njegovega groba zlasti dečki radi mudijo, ki ti ljubeznivo postrežejo, če hočeš kaj o sv. Alojziju zvedeti.

Zdaj moram še povedati, kje smo se Slovenci v Rimu kaj glasili. Avstrijski romarji

so se dvakrat zbrali v Animi. Anima se zove cerkev in avstrijsko gostišče v Rimu, kateremu je naš presvitli cesar pokrovitelj. Prostorna cerkev bi nam skorej pretesna bila. Govorili so laški, nemški, slovenski in česki. Vsi govorniki so povdarjali našo vdanost in ljubezen do sv. očeta, namestnika Kristusovega, pa tudi našo neomahljivo zvestobo do presvetlega našega cesarja in do cesarske hiše, in čestokrat so govorniki tukaj sred Rima glasno in sigurno ugovarjali nasilstvu, ki se sv. očetu godi, ter so od romarjev terjali, da naj molijo, a da po svojih močeh naj tudi delajo na to, da bodo v Rimu zopet sv. oče gospodar. Marsikatera beseda je bila tako odločna, da se je laška vlada, če jo je zvedela, gotovo dolgo ž njo davila, predno jo je mogla požreti,

Prvi večer je č. g. dekan dr. Sterbenec slovenski govoril. Evo vam njegovega govora jedro:

„Preljubi Slovenci, rojaki moji! Zakaj smo šli v Rim? Kaj nas jo napotilo zapustiti dom in ž njim vse drage in ljube naše? Kaj je vzrok, da smo se odpravili na dolgo in težavno romarsko pot? Na ta vprašanja odgovorim: Sv. očeta, papeža Leona XIII. šli smo gledat, prišli jih počastit, jih tolažit, jih razveselit, in prejet njih blagoslov.

In zares! Že dolgo smo gojili v svojem srcu željo, priti k sv. očetu. Danes se nam je naša želja izpolnila, mi smo v večnem mestu Rimu.

A kaj je mesto Rim? Mest je več na svetu, ki so veliko večja po številu hiš in prebivalcev, kakor Rim. Toda jedini Rim ima svetega očeta,

Kristusovega namestnika na zemlji, naslednika sv. Petra. Rim je središče krščanskega sveta!

Kdo pa je papež? Papež je poglavar sv. katoliške cerkve, katerega je Sin božji sam postavil, on je steber krščanske edinosti. Od časov sv. Petra v dolgi vrsti njegovih naslednikov, dobili smo mi v zvišeni osebi Leona XIII. sv. očeta, o katerem pravi prerokovanje, da je „lumen de coelo — luč z neba“.

Pač gotovo! Kdo izmed nas katoličanov ne ve, kaj pomeni ime Leona XIII.? Ves svet ga pozna po njegovi učenosti in modrosti, katero kaže zlasti v raznih listinah in okrožnih pismih. Zatorej pa nahajamo v vatikanski razstavi darov iz vseh krajev sveta, od vladarjev in podložnikov, od kristjanov in nekrščenih. Kateri vladar na svetu se more z Leonom meriti?

Tudi mi Slovenci smo poslali svoje darove ki pa niso tako bogati, kakor darovi drugih dežel. Vendar če v tem obziru zaostajamo, nikakor ne zaostajamo v ljubezni in v udanosti do apostolske stolice za drugimi.

Slovani imamo dosti uzrokov, da smo hvalježni apostolski stolici. Kdo je dal slovanskemu imenu novo slavo? Ali ne sedanji sv. oče Leon XIII., ki so naša slovanska apostola, sv. Cirila in sv. Metoda postavili na svečnik ter ukazali vesoljnemu svetu, da ju pri očitni božji službi časti? Zatorej slava, navdušena slava sv. očetu! katerega milo obličje smo danes gledali ter prejeli sv. blagoslov od njih za se in za vse svoje ljube in drage; ta blagoslov nas bode krepčal v življenji in nam bo tolažba na smrtni postelji.

Moji predgovorniki so v raznih jezikih povdarjali dolžno ljubezen in vdanost do njih veličanstva našega presvitlega cesarja. Ali je tega meni, ki ga je izmed Slovencev prvega zadela čast tukaj slovenski govoriti, treba praviti, da naj smo presvitlemu cesarju zvesti, vdani, hvaležni? Kar je Slovenec že itak z dušo in telom, na to ga ni treba nagovarjati: „Hrast se omaja in hrib — Slovencu zvestoba ne gane“. Trikratna slava našem cesarju Frančišku Jožefu — Slava!“

Drugi večer so na občno veselje romarjev ljubljanski knez in škof, premil. g. dr. Missija povzeli slovensko besedo. Prej že sta nemški govorila dva posvetna gospoda, in prav dobro sta govorila; toda jaz bi njima ne bil dal besede, ko bi bil imel kaj govoriti. V cerkvi naj ima škof in duhovnik besedo, vsi drugi pa naj poslušajo.

Kakor je značaj ljubljanskega vladike mil. in prijazen, tako mu je tudi beseda lepo in prijazno tekla. V mojem luknjastem pomneži je le nekaj njegovega govora ostalo. Poglavitne misli so bile:

„Predragi Slovenci! Imamo ime, da smo pobožno slovensko ljudstvo. To je naša čast; glejmo, da to lepo ime ohranimo. Toda, odkod nam je sreča, da smo verni, da smo katoliški narod?“

V prvi vrsti smo hvalo dolžni apostolski stolici. Iz Rima smo dobili najprve blagovestnike, in tudi slovanska apostola sv. Cirila in Metoda je rimski papež postavil za prava pastirja naših očetov. Le držimo se toraj skale

sv. Petra, potem se bo okrepila in tembolj oživila naša vera.

V drugi vrsti pa gre po vsej pravici zahvala naši cesarski hiši, in našemu apostolskemu veličanstvu Frančišku Jožefu. Zgodovina namreč svedoči, da v tistih časih, ko je bila vera na slovenski strani v veliki nevarnosti, avstrijski vladarji niso potegnili s krivoverci, in niso malomarno popustili vere svojih očetov, ampak so odločno branili katoliško reč, in jo tudi obranili, a nam so s svojo vstrajnostjo ohranili dragi biser sv. vere.

„Iščimo najpoprej kraljestvo božje“, to naj bo naša prva skrb. Pa tudi posvetne koristi naroda bodemo tako najboljše varovali, ker „vse drugo vam bode navrženo“.

O starodavnem Rimu še vam moram nekaj povedati. O starem Rimu so nam nekdanji profesorji v črnih šolah toliko vedeli razlagati, da je bila glava polna Rima in rimskih bogov in junakov. Skorej vsi ti junaki in bogovi so se po časih zgubili iz moje glave in toraj bo dobro, da zopet vsakega na svoje mesto postavim.

Kje je zdaj slava starodavnega Rima? Ali še je najti kaj ostankov mesta, ki je zapovedavalo vesoljnemu svetu? Nič druga ne kaže več na nekdanji mogočni Rim, kakor velike razvaline. Kakor velikanskega drevesa, ki je stoletja preživelo, nič ne ostane kakor par večih věj, ki žalostno štrlijo proti nebu, in star štor, katerega je treba podpirati, da ga prvi vihar ne prevrže, — to je rimskih razvalin živa podoba. Ko sem stal sred fora, t. j. na sredini nekdanjega mesta, se mi je zdelo, da

sem na starem pokopališču, kjer še nekatere, a le večje kosti okoli ležijo.

For je bil očitni trg starega mesta in središče javnega življenja, kjer se je Rim shajal, opravljal državne posle in razpravljaj javna prašanja. Povsodi vidiš ostanke starih bogov in for je bil s tempeljni in altarji celo prepren, na katerih so Rimljani vsak čas svojim bogovom darovali ter jih pri vsakem nekoliko važnem poslu izpraševali.

V paganskem Rimu je bila tedaj vera in država do dobrega spojena. in niti na misel jim ni prišlo, da bi državo od cerkve ločili, tota nesmisel je zduha krščanskih državnikov. Novošegni liberalci pravijo, da so katerosibodi vero zarad tega izmislili, da bi podložne laglje vladali. Sami tedaj priznavajo, da je verne ljudi laglje vladati, in vendar hočejo državo od cerkve ločiti, kar je po njihovem lastnem prepričanji na kvar državi. Državljan in kristjan je ena in ista oseba; bilo bi jo treba razsekati, če jo hočemo razdeliti med cerkev in državo. Vendar to bi moral premodri Salomon biti, ki bi otroka tako razsekal, da bi država in cerkev dobila celega človeka. Pol otroka pa ne more živeti: mrtva misel je tedaj — državo ločiti od cerkve.

Na kapitolu so stali tempeljni najviših božanstev. Na južnem brdu kapitolskega griča je ograja, v kateri sedaj na državne stroške hranijo dva volka, to pa menda zategadel, ker je nekdam baje Romula in Rema, ki sta Rim postavila, volčinja dojila, ko sta siroti ostala. Menihe so Lahi izpodili in njih premoženje pgrabili; in dokler menihi zdaj gladujejo, ker

komaj po 80 fl. vžitnine dobivajo, pa je za vsakega volka izvrženih celih 150 gld.

Človek bi moral pero v žolči namočiti, da bi tako dejanje po vrednosti bičal. Volkovi so lopovi; lopovi pa so tudi laški rudečkarji, ki so najpred pogoltnili celo Italijo, a zdaj škilijo še črez meje v Avstrijski hlev, če bi kje na južnem Tirolskem ali Primorskem mogli kako kost vloviti.

Na zapadni strani fora stoji kolisej. Kaj pa je kolisej? Velika zverinska in velika — človečja mesnica. Ni mesta na svetu, kjer bi ljudje uganjali takšne krutosti in tako sramotili svoje ime kakor tukaj. Podrtine koloseja nam svedočijo, kam človek zaide, če mu vest zaspi in če mu strast pamet omrači. Razvaline koliseja pa so tudi velikansk nagrobni spominek veliko tisuč mučenikov, ki so si na tem torišči priborili venec nebeške slave.

Kolisej je dozidal tisti cesar Tit, ki je Jeruzalem razdjal. Poslopje je zidano v podolga-stem krogu in ni druga, kakor velik cirkus ali gledišče za krvave igre. Navadne igre so Rimljanom presedale, hrepeneli so po grozovitih, krvavih prizorih, kakor so jih v boju gledali. Veselilo jih je gledati, kako se divje zverine med seboj trgajo. Cele tedne in mesece se Rimljani niso navolili gledati teh živalskih bojev. Neki cesar je v štirih mesecih nad 10.000 zverin v koloseji poklati dal.

Toda že so Rimljani žejali po boljši — človečji krvi. Sužnji in jetniki so se morali v orožji vaditi, da so se potem lepše borili z zverinami ali se tudi med seboj klali. Boritelj, ki je prehitro premagal svojega sovražnika, gle-

dalcem ni bil všeč, ampak če ga je prav dolgo mesaril, potem so mu ploskali hvalo. Tudi bojazljivim borilcem niso bili zadovoljni, ampak vojak je moral vstopiti in bojazljivca tako dolgo bičati ali ščipati, da ga je razgrel ter razkačil.

Kako se je vbogim kristjanom v koliseju godilo, to čestokrat beremo v življenju svetnikov. Zverinam so jih metali, na stebre so jih vezali, da so jih zveri raztrgale; časih so jih celi trop na torišče med tigre in leve pripekljali, da so se gostili z njimi. Mučenikom so dajali tudi orožje, a le topo ali zarjavelo, da so se branili z njim, kar je sicer le podaljšalo njihovo muko.

Ravno je solnce zahajalo, ko pokleknemo na sveta tla ter se v goreči molitvi priporočimo vsem mučencem, ki so tukaj svoj tek dokončali, a tudi vero svojo ohranili. Pred je stal sredi koliseja veliki križ v pričevanje, da so mučenci v tem znamenju zmagali. Laška vlada pa je križ takoj odpravila ter s tem spoznala, da ni — krščanska. Romarji si tukaj prsti jemljejo v spomin in prav včinijo, ker papež Pij V. je djal: „Kdor želi svetih ostankov, naj si pobere zemlje v koliseju, ondi so tla premočena s krvjo neštevilnih mučencev“.

Bilo je v nedeljo. Trebalo je se nekoliko olikati in pomladiti, v spomladi vse hitreje raste in tudi baruse. Brivec je hotel marsikaj iz mene poizvedeti, in moral sem mu odgovarjati, da-si mi laščina ravno ne teče. Vendar brivec tega ni dal veljati, marveč me je pohvalil, da govorim „molto bene“, prav dobro. Toda toliko pameti že imam, da sem občutil, da Lahova pohvala ni merila na moj laški je-

zik, ampak na mojo slovensko mošnjo, da se jej prikupi.

Danes sem meševal v cerkvi sv. Marcela, ki mi je bila najbolj na roke. Na istem mestu so nekdanj Rimljani imeli zverinjak, v katerem je sv. papež in mučenec Marcel zverino varoval in krmil, ko so ga bili vjeli. Po sv. meši mi dober angelj prinese misel, da imajo Hrvati danes skorej gotovo službo božjo pri sv. Klementu, na grōbu slovanskega apostola sv. Cirila. Takoj stopim na ulico in vzdignem kazalec, kar je v Rimu znamenje, da se hočem peljati. Bil sem res srečen. Ko namreč stopim v cerkev sv. Klementa, je ravno škof Strossmayer stopil na leco. Govoril je z mladeniško navdušenostjo in tako lepo, kakor zna samo on. Njegov govor je svedočil, da ima pravo srce za Boga, pa tudi za dom svoj in za svojega kralja. Da se vsi sovražniki slovanskega naroda ravno v njega najbolj zaletavajo, je znamenje, da je Strossmayer svojemu narodu močna podpora.

Lahi jako varčno živijo. Njih poglavitna hrana je sočivje, pa ga imajo tudi več sort, kakor mi. in sicer tudi takšnega, s katerim bi se naš želodec nikdar ne sprijaznil. Prodajalnice za sočivje so po mestih goste, kakor pri nas mesnice. Tudi trezni so Italijani; Slovenec ga petkrat toliko posuši, kakor Lah. Žganje-pivci so zelo redki, dokler se na Slovenskem že kjer bodi spodtekneš na „šnopsarja“. To je sramota za nas!

Mesa pride le malo na mizo; režejo le pičle porcije. Naročali smo govedino in tele-tino, a dobivali koštrunovo in jančeje meso.

Meso ni kuhano, ni pečeno, ampak segreto, čemur pa se nisem čudil, ko sem videl, da s špiritom kuhajo. Braskega zabelja Italian ne pozna, njemu je olje zabelj. Kruh je sam pšeniček, a nima nobenega lica pa tudi nobenega okusa. Butast je kakor postružek, tudi ni kipnjen, ni soljen, ni pečen. Če bi slovenska gospodinja kmetu tacega spekla, pet tednov bi ga v hrbtu občutila. Juho Lah črti, kakor Slovenec polento.

Italijanska gospoda se oblači kakor naša. Vendar nekaj goropadnega ima vsak Lah. Če mu je suknja prav, pa so hlače prekratke, in če so mu hlače prav, pa je srajca na vratu pretesna, ali mu je klobuček premajhen, ali je škoren podvrnjen, ali rokav prekratek, neka napaka je na vsakem.

Ženskam ni mar snage. Omenim, da so tudi na Slovenskem nemarnjače, ki še v nedeljo možu in otrokom ne dajo friškega perila. Videl sem gospé, ki so sicer imele svilnato krilo, a perilo jih je tožilo nemarnosti. Proste ženske pa so pravcate ciganice: imajo črne lasi, svetle oči, črmljeno lice, razgegano in candravo obleko; češejo se pa menda samo za Božič in Vuzem.

Ako Italijan nima opravila, se vseda kjer bodi ob tla. V Rimu so na očitnih trgih ležali kakor pri nas po nedeljah fantje ležijo na zeleni trati, a tobaka ne žgejo, za to so prevarčni. Ležijo pa ali na trebuhu ali na strani in si glave podpirajo z golimi lakti, ker gumba na rokavi je za Laha deveta briga. Če jih troje skupej leži, so tako glasni, kakor bi ga že bili pet litrov popili, a še ga videli niso.

Gospoda se vozi v bogatih kočijah in z jako ličnimi in čilimi konji. Že nekdam sem doma slišal, da Italjan za lepega konja največ obeča. Vbogege laškega seljaka pa vleče ali osel ali mula ali oba. Majhnih posestnikov, kmetov in želarjev, na Laškem ni, ampak le veliki posestniki so, kateri imajo svoje seljake ali kočarje, ki jim delajo.

Boren je voz revnega seljaka. Truga, kakor v njej pri nas prodec ali pesek vozimo, nasažena na lesene osi, dva kolesa in pa oje, vse leseno: to je njegov voz. Delo pa ni toliko kolarja, ampak — drvarja. Para oslek pa mora voziti, da mu kosti škripljejo.

Ko se nas pelje enkrat več kočij iz mesta, teknila se je kočija, ki je vozila pred nami, malo osla, ki je kamen vozil. Mrcina je bil tako medel, da se je precej prevrgel ter vse štiri od sebe molil, kakor če se klop podere. Bila je podoba, da oslu ni bilo prav nič več za toti svet. Toda Lah mu ni verjel in ga je s palico tako dolgo budil, dokler mu osel z repcem ne da na znanje, da mu ali ni mar, ali da ne more vstati.

Če se seljaku oje stere, ne da bi si novo omislil, ampak staro oje povije v cunje ter ga poveže s traki, da je bolj obvezano, kakor noga berača, ki na božjem poti kraj ceste sedi in berači. Na homot Lah oslu vse polno zvoncev navesi, in sploh vse take reči, ki ropočejo, oslu za klobuk navtičejo. Okoli vrata oslu obesijo na vožinec kodelo, ki mu visi črez prsa na kolena; to je njegov muhnjak, ob katerega s kolena tolče, če ga muhe nadlegujejo.

Goveje živine smo malo videli. Le tu in tam so orali z voli, ti pa so na Laškem menda

jako rahlo čutni, ker bili so z lepimi odejami odeti, da se ne bi kje sprehladili.

Razume se, da smo v Rimu tudi svojo pobožnost opravili. V cerkvi sv. Petra je nad vsako spovednico zapisano, katerega jezika več spovednik da v nji spoveduje. Čudil sem se, zakaj da iz vsake spovednice dolga šiba visi, kakor postavimo pri nas bičnjak iz kočije. To sem precej izvedel. Ko se namreč po opravljeni spovedi prikažem pred spovednico, da dobim spovedni list, mi duhovnik tisto šibo položi na ramo. Bila jo nekdam pri starih Rimljanih navada, da je gospodar, če je sužnju podaril prostost, še enkrat mahnil po hrbtu, preden ga je odpustil. Tej navadi je dala sv. cerkev krščanski pomen in zato duhovnik tistega, katerega reši sužnosti greha in hudiča, še prej enkrat s šibo mahne.

Preden še pa iz večnega mesta odrinemo, bo treba, da se od sv. Petra in od sv. očeta spodobno poslovimo.

Avstrijski romarji smo bili 16. aprila od sv. očeta zaslišani. Ker se je baje dve tisoč Lahov nam prismolilo, ki so si pridobili vstopnih listkov k naši avdijenci, je bila večina avstrijskih romarjev v dvorani v hudi gnječi, in niso dosti ne videli ne šlišali. Meni je pa bila sreča zopet mila; tako blizo sv. očeta sem bil, da bi mi lahko roko podali, če bi jo bili malo iztegnili. Romarji, kateri so prinesli darove, so jih tukaj osebno darovali sv. očetu, in so njim tudi nogo poljubovali, a prijazni starček so vsakemu še tudi roko podali, da jo poljubi, in nekega mladega gospoda so tudi po lici pobožali in popeckali.

Načelnik romarskega odbora prebere pred papežem naše pismo vdanosti in ljubezni do apostolske stolice in do sv. očeta. Na to se sv. oče vzdignejo, večkrat proti nebesom pogledajo, in živahno kakor mladenič nas tako-le nagovorijo:

„Tolika udanost in spoštljivost, toliko vzajemnost sočutja, takšno zagotavljanje pokornosti, kakor se glasi iz vaših blagih besed, preljubi sinovi, nam do srca sega in nas jako tolaži. Mi smo tistega časa že, ko je katoliški svet našo zlato sv. mešo obhajal, mnogo naših avstrijskih sinov videli, in smo že tudi takrat s posebnim veseljem darove, poklon in častitke sprejeli ter smo, kakor ste zdaj opomnili, izrekli željo, naj bi se avstrijski sinovi za blagor cerkve, papeža in sv. apostolske stolice bolj in bolj zanimali. Danes nam svedoči vaše obilno število, vaše tople besede, vaš naklon, da vam nismo zastonj na zvesta srca govorili

Vi ste naštevali dobrote, katere so katoliški vladarji in narodi avstrijski vsak čas od sv. stola dobivali, a tudi nas veseli, da zamoremo zvestobo in udanost, katero ste vi sto in stokrat rimskim papežem skazali, pohvaliti, in mi nič bolj ne želimo, kakor da se vi starih izgledov držite.

Celo prav je, da vi v svojih srcih vdanost do papeža in ljubezen do svojega vladarja nosite: to tudi cerkev terja od vas, ki svojim otrokom nalaga sveto dolžnost, da vladarje spoštujejo, in jim ob enen veleva, naj so kot iskreni katoličani tudi najboljši državljani in najzvesteji podložniki.

Sv. cerkvi, katerej je zmiraj na skrbi blagor in pravi napredek države, je zlasti na

srcu mladina, katero vsak čas z materinsko ljubeznijo objemlje. Zato pa tudi vladarjem priporoča, da po modrih postavah mladeži skrbi za pravi krščanski pouk ter jim čisto krščansko odgojo zagotovi.

Vi živo obžalujete naše nezgode in neznosni položaj, v katerega so namestnika Jezusa Kristusa, poglavarja in najvišjega pastirja celega katoliškega sveta spravili, a mi nasproti se veselimo tolike ljubezni med očetom in otroci in jako hvalimo vaš sklep, da za nas terjate tisto neodvisnost, katero naša najvišja oblast že sama ob sebi tirja, in tisto prostost, ki nam je potrebna, da zamoremo svojo apostolsko službo opravljati. To ne bo nobenemu narodu na kvar, ampak bode vsakemu posebej in vsem skupaj na hasen. V časih tolikega razdora in družbinskega razpora človek spoznava in ceni, kakor vi to storite, tem več to preveliko dobroto, katero je Bog narodom s tem skazal, da je toto svetilo resnice med nje postavil. Naša vesoljna oblast, ki jo imamo od Boga, je po svoji moči, ki ljudi spravlja in blagoslavlja, večja, kakor katerasibodi človeška oblast, ki bi jo rada spodrinila.

Ohranite tedaj, preljubi sinovi, mišljenje svoje in svoje sklepe, katere ste nam zdaj naznanili, in skrbite za to, da bodo vsi vaši državljani tako mislili in delovali. Povejte jim, kako jih naše srce očetovsko ljubi in kako želimo, naj svojo vero srčno spoznavajo in po njej živijo in tako svojo srečo najdejo.

Koncem se, preljubi sinovi, ne moremo ločiti od vas, da bi vam ne podelili tolažbe apostolskega blagoslova, katerega v prvi vrsti

podelimo Nj. veličanstvu, vašemu cesarju in njegovi presvitli hiši, potem vsem škofom in duhovstvu, vam vsem, ki ste navzoči, kakor tudi vašim rodbinam in vsem našim ljubljenim sinovom v Avstriji iz celega srca.“

Po avdijenci se takoj podam v cerkev sv. Petra, da še pomolim na njegovem grobu ter ga prosim, da mi kedaj gotovo odpre nebeška vrata, ker brez nebes bi pač ne mogel biti. Še enkrat poljubim sv. tla, in ko zapustim svetišče, moji koraki niso prav nič zdali, ampak hodil sem kakor tisti, ki se mu zdi, da je nekaj zgubil.

Večerni vlak je z menoj že letel proti domu. Bili smo štirje, da nam je bilo širje!

Trije smo spali, eden pa je slabe laške smodke žgal in bedel, da nismo mimo Asisija odišli. Ravno je bilo o polnoči, ko v Asisiji izstopimo. Čakal nas je pokrit voz, a bil je tesen in nizek, da se komaj v njega stlačimo. Voz je bil kakor naših kopunarjev, samo da so ob straneh bile mesto lesenih klincev okna. V mesto se peljamo vkreber še dobre pol ure.

Mestna vrata so bila že zatvorjena, in precej dolgo smo trkali, predno so se nam odprla. Ponočni varuh vzdigne svetilnico in nam posveti pred lice in nas ocenja, ali bi bilo varno takšne ponočne tiče v mesto spustiti ali ne. Ko pa vidi romarje pred seboj, segne z roko, kakor bi se menil odkriti, a o pravem času še se zave, da je vojaška oseba in je rajši salutiral.

Zdaj se nam je pa godilo, kakor nekdam v Betlehemu sv. Jožefu. Trkali smo po celem mestu, pa nas niso nikjer hoteli imeti, ker je

na večer prišlo v mesto nad 500 belgijskih romarjev, ki so vse gostilnice napolnili. Slednjič se nas vendar nek hlapec usmili, da nas saj v pivnico spusti. Kakor bi trenil, so moji tovariši splezali vsak na svojo mizo in so tudi precej zasпали. Ena miza je bila še prazna. Jaz sem sicer skušal si drugače posteljo vrediti, a slednjič sem se tudi jaz zdeval na mizo ter porinil potno torbo pod glavo in sem jako dobro spal. Ko sem zjutraj postavljajl svojo nemarno telo po konci, bolele so me vse kosti. Če je bila huda noč, pa je bilo jutro veselo, meševal sem namreč na grobu sv. Frančiška, ter molil, da bi zamogel zmiraj z veselim srcem Bogu služiti, kakor je bil tudi sv. Frančišek vsakrat vedrega lica. Obiskali smo tudi dom sv. Frančiška in njegovo izbico, ki pa je zdaj v majhno kapelico predelana.

Potem še pogledamo v cerkvo sv. Klare. Njeno trupljo počiva pod velikim altarjem v stekleni trugi, in tedaj smo ga lepo videli. Lice še je dobro ohranjeno, samo da je očrnelo. Tudi obzidje kraj nunskega samostana nas je mikalo videti. Svoje dni so namreč Turki prihruli pred mesto Asisi. Že so nastavili lestvice, da splezajo v mesto in tudi v samostan. Zdaj veli sv. Klara monštranco na zid zanesti, ondi tudi poklekne in moli: „Ne izdaj, Gospod, zverinam duš, ki tebe hvalijo, in ohrani služebnice svoje, katere si rešil s svojo predrago krvjo“. Na to čuje glas božji: „Jaz vas bom vsak čas branil.“ Pri tej priči se loti sovražnikov velik strah, pobegnili so in samostan je bil rešen.

Ker je že šlo proti poldnevu si za zaju-

terk naročimo malo mesa in dve steklenici navadnega vina; vsak je tudi vzel košček kruha. Za to smo štirje plačali deset goldinarjev a. v. Gospod tovariš je rekel: „Toti račun je vsoljen, taki računi so redki, jaz ga nesem s seboj“. Zdaj ga doma kaže.

Doli poleg kolodvora si ogledamo sloveče cerkev „Sv. Marijo angeljev“. Pod kupljo stoji še v prvotni podobi cerkvica „porcijunkola“, kjer je sv. Frančišk svoje dni od Izveličarja izprosil znane odpustke, katere kristjani in zlasti tudi Slovenci visoko cené. V cerkvi smo videli pas sv. Frančiška, poleg cerkve v vrti pa trnje, po katerem se je svetnik valjal, ko so ga skušnjave hudo nadlegovale. Čudežno je to, da se na vsakem cvetu tistega trna od tistih dob vidi kri, kakor bi ga kdo z krvjo pokropil.

Popoludne ob petih smo bili že v Florenciji. To vam je prekrasno mesto in divni kraj. Celo ceste so z lepimi cveticami in rožami obrobene. Kakov kras pa da je na vrtih in očitnih sprehodih si potem lahko mislite.

„Bog vé, zakaj laški kralj tako v Rim sili, ko pa je Florencija kakor nalašč za njega stvarjena“. pravi gospod tovariš. „Sveto mesto Rim drugemu ne pristuje kakor sv. očetu“. Radi mu pritrdimo.

Drugo jutro smo se vozili čez apeninske gore, ki so vse sprevrtane: v kratkem času smo prevozili 46 predorov. V Bologniji smo bili tako pozni, da smo samo mrzle ostanke za drugimi jeli, ki so tamo večerjali. Zjutraj rano vstanemo in drug za drugim mešujemo na grobu sv. Dominika. Ogledamo si potem tudi cerkev sv. Ka-

tarine bolognijske, Ko je ta svetnica umrla in na odru ležala si je na enkrat vsedla, in tako še zdaj sedi. Lice in roke so suhe in očrnele. Njeni častilci so jej na prste vse polno predragih prstanov navtikali. Mi smo jej spoštljivo roko poljubili in se njenej mogočnej priprošnji priporočili.

Po svetu slovi bolognijsko mrtvaška gomila. Je res lepa. Grobi so večidel pokriti in po dolgih hodnikih je nastavljenih različnih dragih in jako umetnih spomenikov. Vendar moram povedati, da sem obžaloval mrtve, ker so jim toliko kamenja na grobe navlačili. Meni se prosti leseni križ na grobu siromaka stokrat bolj dopada; pa je tudi večja tolažba za rajnega, kakor tudi za tiste, od katerih se je moral ločiti. Na grobu nekega rajnega moža stoji postavimo iz najlepšega belega marmorja izsekana mlada žalujoča vdova s svojim fantičem. Toda meni se je zdelo, da iz tega spomenika sije bolj sebičnost kakor žalost, da naj bi svet še za sto in sto let občudoval lepo, mlado lice vdove.

Še enkrat smo postali in sicer v Padovi. To je veliko in obširno toda mrtvo mesto. Menda je le v vsakem tretjem hramu po eden človek doma. tako redki so ljudje na ulici videti. Naša prva pot je bila na grob sv. Antonija, kjer smo tudi meševali. V cerkvenem zakladu, katerega nam je razkazoval jako prijazen kapucin, smo občudovali različne svetinje. Mene je zlasti zanimal pečen prst sv. Lovrenca in pa čudni kosarec sv. Antonija. Ko se namreč svoje dni po mestu raznese glas, da je Antonij umrl, so ljudje rekli: Svetnik je umrl.

Nek ošaben bogatin pa, ki je ravno sedel za bogatoj mizoj. vzame kozarec, izpije vino in pravi: Antonij ni bil svetnik, ampak slepar, tako gotovo. kakor bo zdaj ta kozarec se na sto kosov razletel. Na to požene kozarec ob tla. Pa glej čudo! kamena tla so poknila, kozarec pa je ostal cel. Na Laškem vsak denar vzame, tudi — kapucin.

V Florenciji smo zgubili prvega tovariša, v Padovi nam drugi zmenka. in neki unkraj Ljubljane me še slednji zapusti. Nekega lepega pomladanskega jutra sem sam srečno domo — prikašljaj.

Bogu čast in hvala za srečni pot! Kdor pa ima za čim, naj le gre v Rim; mu ne bo nikoli žal.

Ker smo po prijateljski roki dobili zapisnik romarjev ljubljanske škofije, ga tukaj radi objavimo:

Ahačič Nik. iz Tržiča,
 Arko Mih., kap. v Hrenovicah,
 Auersperg Mar., komtesa v Ljubljani,
 Babnik Jer, žup. na Dobrovi,
 Bajec Jan. iz Ljubljane,
 Bizavičar Jož, o. frančiškan v Ljubljani,
 Bramor Mar. iz Ljubljane,
 Čuznar Mar., Kranjska Gora,
 Čuk Jak. iz Črnega Vrha,
 Dedič Kat. iz Idrije,
 Dejak Hen., kurat na Vrhpolji,
 Demšar Jan., farni vikar v Št. Vidu,
 Dolar Janez iz Vrbe,
 Dolinar Fr., žup. v Horjulu,
 Dolinar Janez, žup. na Raki,
 Domicelj Ant., vikar v Čr. Vrhu,

- Erjavec Mat., dekan v Vipavi,
 Eržen Jan. Zgornje Bitnje,
 Gaberc Ant. iz Tržiča,
 Golmajer Jož., kap. v Boh. Bistrici,
 Gostiša Fr., Črni Vrh,
 Gostiša Tom., Črni Vrh,
 Gross Jak., žup. v Zagorji,
 Gruden Mat., župan v Hotedršici,
 Gnjezda Jurij, Kanomlja,
 Hirschmann Avg. v Ljubljani,
 Hladnik Jan., kur. v Gočah,
 Hočevnar Ant., žup. v Št. Joštu,
 Jakelj Jur., v Kranjski Gori,
 Jelovčan Mar. v Stari Loki,
 Jenko Lud., kap. v Šmariji,
 Kepec Andr., v Cerkljah,
 Kogovšek Uršula v Idriji,
 Kokalj Jak. v Tržiču,
 Koman Hel. v Ljubljani,
 Koman Mar. v Ljubljani,
 Kople Kat. iz Idrije,
 Kožuh Franciska v Stari Loki,
 Krištofič Lav., župnik v Kovoruh,
 Lahajnar Karol, mestni uradnik v Ljubljani,
 Lampe Jur., Črni Vrh,
 Lavrenčič Mat., dež. posl. na Vrhpolji,
 Lavtižar Gašp. iz Kranjske Gore,
 Laznik Jož., kap. na Vrhniku,
 Likar Jak. iz Vojske,
 Markič Ant. iz Idrije,
 Medved Ign. iz Ljubljane,
 Melcer Vikt. iz Ljubljane,
 Mihelič Ana iz Ljubljane,
 Mikuš Urban, Črni Vrh,
 Missia Jak., knezoškof Ljubljanski,

Missia Ant., vpok. žup. v Ljubljani,
 Mrak Mar. iz Ljubljane,
 Mulej Kat. Doslovče, fara Breznica,
 Murgel Ida, Velike Lašiče,
 Murgel Rozalija iz Ljubljane,
 Nastran Fr. iz Stare Loke,
 Okorn Štefan iz Stare Loke.
 Ozimek Evstahij, provincijal v Ljubljani,
 Potokar Uršula iz Slapa.
 Prosenec Mar. iz Krke,
 Ravnik Lovr. iz Boh. Bistrice,
 Saje Mih., žup. v Štangi,
 Staré Jož.. dr. pristav v Ljubljani,
 Sterbenc Jur.. dr. dekan v Leskovci,
 Šiška Jož., kn. šk. tajnik v Ljubljani,
 Skerjanec Jan, ekspozit v Harijah,
 Skof Lavr. Zaklanec,
 Šraj Jož. v Železniki,
 Šubic Marija iz Ljubljane,
 Vesel Janez, dekan v Trnovem,
 Zaletel Leopold, kapl. v Št. Vidu,
 Zalokar Jož. kaplan v Cirknici,
 Zamejic Andrej, kanonik v Ljubljani,
 Zarnik Matija. župnik v Srednji vasi,
 Zavodnik Fel. vikar v Novem mestu,
 Zupanec Jan. iz Polja,
 Zupanec Jan., iz Srednje vasi,
 Železnikar Jan. iz Ljubljane,
 Žnidaršič Jerica iz Idrije.

